

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ નં. ૭૮૧/ ૧૯૯૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પ્રતિનિધિઓને ચુકાદો જોવા દેવા મંજૂરી
આપવામાં આવે?

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં ?

૩ શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની સ્વરૂપ

નકલ જોવાની ઇચ્છા રાખે છે ?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના સંવિધાન, ૧૯૫૦ની વ્યાખ્યા અંગે
અથવા તેના હેઠળ કરાયેલા કોઈ આદેશ અંગે કાનૂની
મહત્વનો પ્રશ્ન સામેલ છે?

૫ શું તેને દીવાની ન્યાયાધીશ ને પરિભ્રમણ માટે મોકલવાનું છે?

=====

પુનામભાઈ રામજીભાઈ પટાણી....અપીલકર્તા(એસ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(એસ)/પ્રતિવાદી(એસ)

=====

હાજરી:

અપીલકર્તા (ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી કે.જી. શેઠ, વકિલશ્રી, તથા પ્રતિવાદી
(ઓ)/પ્રતિપક્ષી (ઓ) નં. ૧ માટે શ્રીમતી એમ.એચ. ભટ્ટ, વધારાના જાહેર
અભિયોજક

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી કે.જે.ઠાકર

તારીખ : ૦૨/૦૨/૨૦૧૫

સીએવી ચુકાદો

૧. આ મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૧-અપીલકર્તા દ્વારા, અત્રે, સત્ર ન્યાયમૂર્તી, અમદાવાદ (ટૂંકમાં, ‘નીચલી અદાલત’), તા. ૧૯.૦૭.૧૯૯૫ ના રોજ, સત્ર કેસ નં. ૪૦૧ વર્ષ ૧૯૯૧ માં આપેલા ચુકાદો અને આદેશને પડકારતી અપીલ છે, જેમાં નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૧-અપીલકર્તાને નીચે મુજબ દોષિત ઠેરવી દંડિત કર્યો હતો,

(૧) ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) હેઠળના અપરાધ બદલ બે વર્ષના સખત કેદની સજા ભોગવવાની તથા રૂ.૫૦૦/-નો દંડ ભરવાની અને દંડ ભરવામાં ચૂક થાય તો વધુ ત્રણ માસની સખત કેદ ભોગવવાની;

(૨) આઈપીસીની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે ત્રણ વર્ષની સખત કેદ ભોગવવાની અને રૂપિયા ૫૦૦/-નો દંડ ભરવાનો તથા દંડ ન ભરવામાં આવે તો વધુ ત્રણ મહિના માટે સખત કેદ ભોગવવાની.

૨. નીચલી અદાલતે, તેમ છતાં, મૂળ આરોપી નં. ૨ થી ૬ને તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો.

૩. ફરિયાદ પક્ષના કેસની સંક્ષિપ્ત હકીકતો, જેમ નીચલી અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવી હતી, મુજબ મૃતકની માતા, એટલે કે શાંતાબેન, એ મેઘાણીનગર પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધાવી હતી, જેમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ તેમના પરિવાર સાથે અમદાવાદના ચામણપુરામાં રહે છે. ફરિયાદમાં જણાવાયું છે કે ફરિયાદી પાસે બે પુત્રો અને એક પુત્રી, એટલે કે મૃતક, છે, જેનો કથિત ઘટનાથી આશરે ૧૦ વર્ષ પૂર્વે મૂળ આરોપી નં. ૧ સાથે લગ્ન થયા હતા. આ લગ્નજીવનમાંથી મૃતકને બે પુત્રો થયા હતા. ફરિયાદમાં જણાવાયું છે કે લગ્ન પછી મૃતક સંયુક્ત પરિવારમાં, એટલે કે મૂળ આરોપી નં. ૨ થી ૬ અને તેના પતિ, મૂળ આરોપી નં. ૧- અપીલકર્તા, સાથે રહેતી હતી. ફરિયાદી અનુસાર, આરોપી નં. ૧ કોઈ કામ કરતો ન હતો અને મધપાનના પ્રભાવ હેઠળ વારંવાર મૃતકને માર મારતો હતો. આગળ ફરિયાદમાં જણાવાયું છે કે આરોપી નં. ૨ થી ૬, આરોપી નં. ૧ને ઉશ્કેરતા હતા અને તેના કારણે તે મૃતકને માર મારતો હતો; તેથી મૃતક વારંવાર પોતાના પિતૃગૃહે આવી જતી હતી અને આ બાબતે ફરિયાદ કરતી હતી. ફરિયાદી અનુસાર, જ્યારે પણ મૃતક પોતાના પિતૃગૃહે આવતી, ત્યારે આરોપી નં. ૧ મધપાન કરીને મૃતકના પિતૃગૃહે આવતો અને મૃતકને માર મારતો હતો. ફરિયાદમાં જણાવાયું છે કે કથિત

ઘટનાના એક દિવસ પૂર્વે, મૃતક પોતાના પિતૃગૃહે આવી હતી અને પોતાના બે ભાઈઓની હાજરીમાં પોતાના પિતાને ફરિયાદ કરી હતી કે તે લગભગ બે મહિનાથી બિમાર હતી, પરંતુ આરોપી નં. ૧ કે મૂળ આરોપી નં. ૨ થી ૬ પૈકી કોઈ પણ તેની કાળજી લેતું નથી અને તેને ત્રાસ આપવામાં આવી રહ્યો છે. તેમ છતાં, મૃતકની માતાએ સમજાવીને મૃતકને તેના વૈવાહિક ગૃહે મોકલી દીધી હતી. ત્યારબાદના દિવસે, એટલે કે ૦૧.૧૧.૧૯૯૦ના રોજ, જ્યારે ફરિયાદી અને અન્ય લોકો ઊંઘી રહ્યા હતા, ત્યારે પોલીસ તેના ઘરે આવી અને તેમને જાણ કરી કે મૃતકને દાઝવાના ઇજાઓ થઈ છે. તેથી ફરિયાદી હોસ્પિટલ ગઈ અને મૃતકને પૂછપરછ કરતાં, મૃતકે જણાવ્યું કે તેણે પોતાને આગ લગાવી હતી. ત્યારબાદ, મૃતકનું મરણોત્તર નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું. ત્યારપછી ફરિયાદીએ મૂળ આરોપી નં. ૧ થી ૬ સામે પ્રસ્તુત ફરિયાદ નોંધાવી. ૦૨.૧૧.૧૯૯૦ના રોજ મૃતક તેના ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામી.

૪. ગુનો નોંધાયા બાદ પોલીસ દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી અને પૂરતા પુરાવા મળતાં તમામ આરોપીઓ, એટલે કે મૂળ આરોપી નં. ૧ થી ૬, વિરુદ્ધ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યો. સુનાવણીના સમયે, આરોપીઓએ દોષ સ્વીકાર્યો નહોતો અને પોતાને ટ્રાયલ કરાવવાની માંગ કરી હતી, તેથી કેસને સુનાવણી માટે સત્ર અદાલતમાં મોકલવામાં આવ્યો.

પ. નીચલી અદાલતમાં, આરોપી વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે નીચેના સાક્ષીઓની તપાસ કરી;

ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી ક્રમાંક	સાક્ષીનું નામ	આંક ક.
૧	શાંતાબેન મંગાભાઈ પટની	૧૩
૨	રતનસિંહ ભીમરાવ રાજપૂત	૧૫
૩	હરિજીભાઈ, કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ	૧૬
૪	રામાભાઈ અમ્થાભાઈ	૧૮
૫	સુરજબેન કૂલચંદ પટેલની	૨૭
૬	પ્રદીપભાઈ ખાનાભાઈ	૨૯
૭	રામચંદ્ર માંગાભાઈ પટની	૩૩
૮	માંગાભાઈ દાનાભાઈ	૩૪
૯	ડૉ. દેવેન ગોવિંદભાઈ દેસાઈ	૩૫
૧૦	રાંછોડભાઈ ચૌધરી	૩૯

ક. મૌખિક પુરાવા ઉપરાંત, ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં
નીચેના દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા;

એસ.આર. નં.	દસ્તાવેજોની વિગતવાર માહિતી	આંક નં.
૧	ફરિયાદ	૧૪
૨	કારોબારી ન્યાયિક દંડાધિકારીને લખાયેલ સ્મરણપત્ર	૧૭
૩	મૃતક કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટના ડી.ડી.	૧૮
૪	અપરાધસ્થળનું પંચનામું	૨૯
૫	એફ.એસ.એલ નિષ્ણાતને લખાયેલ સંસ્મરણપત્રની કચેરી નકલ	૨૧
૬	અપરાધસ્થળનું એફ.એસ.એલ. નિષ્ણાત દ્વારા પંચનામું	૨૨
૭	ઈન્કવેસ્ટ પંચનામું	૨૩

૮	પીએમ નોંધ	૩૬
૯	મૃતકનું ડી.ડી. દ્વારા નોંધાયેલું	૪૦
	પી.આઈ., ચૌધરી	

૭. સુનાવણીના અંતે, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના વધારાના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા, અને ત્યારબાદ, નીચલી અદાલતે ઉપર પેરા-૧માં ઉલ્લેખિત આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ પસાર કર્યો. આથી, વર્તમાન અપીલ.

૮. આરોપી નં.૧-અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી શેઠે રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે આરોપી નં.૧ને દોષિત ઠેરવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, કારણ કે તેણે રેકૉર્ડ પુરાવાનું યોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી મૂલ્યાંકન કર્યું નહોતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે એ બાબતનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈતું હતું કે આરોપી નં.૧ દ્વારા મૃતકને હેરાનગતિ કરવામાં આવી હતી, એવી સૂચના આપતું કોઈ સામગ્રી રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ નથી. તેથી, તેમણે પ્રાર્થના કરી કે વર્તમાન અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે અને આરોપી નં.૧ને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે.

૯. પોતાની દલીલોને સમર્થન આપવા માટે, શ્રી શેઠે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર મૂક્યો છે;

(૧) “શિવાનંદ મલ્લપ્પા કોટી વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૨૩૧૪; અને

(૨) “કિશનગીરી મંગલગીરી ગોસ્વામી વિ. ગુજરાત રાજ્ય”, ૨૦૦૯(૧) સ્કેલ ૩૧.

૧૦. આના વિરુદ્ધમાં, પ્રતિવાદી-રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન સહાયક જાહેર અભિયોજક શ્રીમતી ભટ્ટે, નીચલી અદાલતના ચુકાદા અને આદેશને સમર્થન આપ્યું હતું અને રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી અદાલતે સમગ્ર રેકૉર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ આરોપી નં. ૧ ને દોષિત ઠરાવ્યો હતો, અને તેથી આ અદાલતના હસ્તક્ષેપની કોઈ આવશ્યકતા નથી. શ્રીમતી ભટ્ટે, પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતના “વજ્રેશ વેંકટરાય અન્વેકર વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, એર ૨૦૧૩ એસસી ૩૨૯ માંના નિર્ણયનો આધાર લીધો હતો, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે સંબંધિત સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતાના મુદ્દે નોંધ્યું હતું કે મૃત્યુ પામનારના સ્વજનો જ તેવા સાક્ષીઓ હતા જેઓને ચારે દીવાલોની અંદર મૃત્યુ પામનાર સાથે કરવામાં આવેલી ફૂરતાનો સાક્ષ્ય હતો, અને તેથી, જો

તેમનું સાક્ષ્ય સહાયક પરિસ્થિતિઓથી સમર્થિત હોય અને રેકૉર્ડ પુરાવાથી પુષ્ટિ પામતું હોય, તો માત્ર તેઓ હિતસંબંધિત સાક્ષીઓ છે અને તેમાં કંઈક વધારોચઢાવ છે એ કારણસર તેને નકારી શકાય કે અવગણવામાં આવી શકે નહીં.

૧૧. અહીં, આરોપી નં. ૧-અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલ અને પ્રતિવાદી-રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી.ને સાંભળ્યા બાદ, તેમની સહાયથી રેકૉર્ડ સામગ્રીનું પરિશીલન કર્યું.

૧૨. આરોપી-અપીલકર્તા વિરુદ્ધ લગાવવામાં આવેલા આરોપો સાબિત કરવા માટે ફરિયાદ પક્ષે મૃતકની માતાને પે.ડબ્લ્યુ.-૧ તરીકે પરીક્ષણ કરી. પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ પોતાની સાક્ષીમાં (આંક ૧૩) જણાવ્યું કે તેની પુત્રીનો લગ્ન આરોપી નં.૧ સાથે થયો હતો અને તે પોતાના પતિ તથા મૂળ આરોપી નં.૨ થી ૬ સહિતના સંયુક્ત કુટુંબમાં વસવાટ કરતી હતી. ત્યારબાદ પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ અદાલત સમક્ષ તમામ આરોપીઓને ઓળખ્યા. પે.ડબ્લ્યુ.-૧ને પુછાયેલા પ્રશ્ન કે મૃતકને કોણ ત્રાસ આપતું હતું? ના જવાબમાં તેણે જણાવ્યું કે તમામ આરોપીઓ તેને ત્રાસ આપતા હતા. પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ વધુમાં જણાવ્યું કે આરોપી નં.૧ મૃતકને ન તો ખોરાક આપતો હતો અને ન તો પૈસા. ત્યારબાદ પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ જણાવ્યું કે આક્ષેપિત ઘટનાના એક દિવસ પૂર્વે મૃતક તેના ઘરે આવી હતી

અને તેણે તેને જણાવ્યું હતું કે તે બીમાર છે, છતાં કોઈ તેની ચિંતા કરતું નથી. પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ જણાવ્યું કે તેની પુત્રીના ઘરમાં શું બન્યું તે અંગે તે જાણતી નથી. પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ જણાવ્યું કે તે પાડોશીઓ, પોતાના બે પુત્રો તથા તેમની પત્નીઓ સાથે હોસ્પિટલમાં ગઈ હતી અને મૃતકને કારણ અંગે પૂછતાં, મૃતકે ફરિયાદીને જણાવ્યું હતું કે તેને બહુ ત્રાસ આપવામાં આવતો હતો. તેની પ્રતિપરીક્ષણમાં પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ જણાવ્યું કે પોલીસ સમક્ષના નિવેદનમાં તેણે આ જણાવ્યું નહોતું કે જ્યારે તેણે અને પોલીસમાં ફરજ બજાવતા પોતાના ભત્રીજા રમાભાઈ અમથાભાઈના પુત્રએ, મૃતકને પૂછ્યું હતું કે તેને દાઝ કેવી રીતે લાગી, ત્યારે મૃતકે જવાબ આપ્યો હતો કે મારી ચિંતા કરનાર કોઈ નથી, તેથી મેં પોતાને આગ લગાવી છે. ત્યારબાદ તેણે જણાવ્યું કે પોલીસ સમક્ષના નિવેદનમાં તેણે આ જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેણે મૃતકને પૂછપરછ કરી, ત્યારે મૃતકે તેને જણાવ્યું હતું કે તેને બહુ ત્રાસ આપવામાં આવતો હતો. આ સાક્ષીએ ત્યારબાદ જણાવ્યું કે ફરિયાદ લખ્યા પછી તેને તે વાંચી સંભળાવવામાં આવી નહોતી. પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ જણાવ્યું કે તે નિરક્ષર હોવાથી તેણે ફરિયાદ વાંચી નહોતી. પે.ડબ્લ્યુ.-૧એ આ સૂચનાનો ઇનકાર કર્યો કે આરોપી નં.૧ કામ કરતો હતો અને દારૂનું સેવન કરતો નહોતો. તેણીએ વધુમાં આ સૂચનાનો પણ ઇનકાર કર્યો કે મૃતક ખર્ચાળ સ્વભાવની હતી અને સંયુક્ત કુટુંબમાંથી અલગ રહીને વસવાટ કરવા માગતી હોવાથી તે ત્રાસની ફરિયાદ કરતી હતી.

૧૩. પી.ડબ્લ્યુ.-૨ ઘટના સ્થળની નજીક હોમ ગાર્ડ તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા હતા, તે સમયે જ્યારે ઘટના બની ત્યારે તેમણે તરત જ તેની જાણ પોલીસને કરી હતી. આ સાક્ષીના પુરાવાનું, આમ જોતા, વિશેષ મહત્વ નથી.

૧૪. પી.ડબ્લ્યુ.-૩ કાર્યકારી દંડાધિકારી હતા, જેઓએ મૃતકનું મરણોત્તર નિવેદન નોંધ્યું હતું. પી.ડબ્લ્યુ.-૩એ તેમની સાક્ષી (આંક ૧૬)માં જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મરણોત્તર નિવેદન નોંધવા અંગેની યાદી મળ્યા બાદ, તેઓ લગભગ ૦૩:૧૦ વાગ્યે હોસ્પિટલ ગયા હતા અને ત્યાં પહોંચ્યા પછી તેમણે મૃતક વિશે પૂછપરછ કરી હતી, ત્યારે એક નર્સે તેમને મૃતકનું પથારી બતાવી હતી. ચિકિત્સક હાજર ન હોવાથી, તેમને બોલાવવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ, પી.ડબ્લ્યુ.-૩એ મૃતકને એક-બે પ્રશ્નો પૂછ્યા હતા અને મૃતક ચેતનાવસ્થામાં હોવાનું જણાતાં, તેમણે પોલીસ તથા મૃતકના સગાસંબંધીઓને ઓરડામાંથી બહાર મોકલી આપ્યા હતા અને પ્રશ્ન-ઉત્તર સ્વરૂપમાં તેનું મરણોત્તર નિવેદન નોંધવાનું શરૂ કર્યું હતું. ૦૩:૪૦ વાગ્યે મરણોત્તર નિવેદન પૂર્ણ કર્યા પછી, પી.ડબ્લ્યુ.-૩એ તે મૃતકને વાંચીને સંભળાવ્યું હતું અને તેના પર તેણીના જમણા હાથના અંગૂઠાનો નિશાન મેળવ્યો હતો. ચિકિત્સક ૦૩:૫૦ વાગ્યે આવ્યા હતા, એટલે કે મરણોત્તર નિવેદન નોંધાયા બાદ,

અને તેમણે મરણોત્તર નિવેદન પર મૃતક ચેતનાવસ્થામાં હોવાનું નોંધ્યું હતું.

૧૫. ફરિયાદીનો કાકાનો પુત્ર હોવાથી પી.ડબ્લ્યુ.-૪એ પોતાના નિવેદન (આંક-૧૯)માં જણાવ્યું હતું કે કથિત ઘટનાના દિવસે તે સિવિલ હોસ્પિટલમાં ફરજ પર હતો અને મૃતકને જોઈ તેણે તેની ઓળખ કરી હતી, તથા તેણે ફરિયાદીને રડતી જોઈ હતી. ત્યારપછી પી.ડબ્લ્યુ.-૫એ જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેણે મૃતકને પૂછપરછ કરી, ત્યારે મૃતકે તેને કહ્યું હતું કે તેણે પોતાને આગ ચાંપી હતી અને તેનું કોઈ નથી. પોતાના પ્રત્યેક-પરીક્ષણમાં, આ સાક્ષીએ આ સૂચનાનો ઇનકાર કર્યો હતો કે જ્યારે મૃતકને સિવિલ હોસ્પિટલમાં લાવવામાં આવી હતી ત્યારે તે હાજર નહોતો અને ફરિયાદી હોસ્પિટલ પહોંચ્યા પછી તેને બોલાવવામાં આવ્યો હતો.

૧૬. પ.ડબ્લ્યુ.-૫, જે ફરિયાદીની પાડોશી હતી, તેણીના નિવેદન (આંક-૨૭) માં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે પણ મૃતક પોતાના પિતૃગૃહે આવતી, ત્યારે આરોપી નંબર ૧ દારૂનું સેવન કરીને મૃતકના પાછળ પાછળ ત્યાં આવતો હતો. આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે એક દિવસે આરોપી નંબર ૧ દારૂના નશામાં મૃતકના પિતૃગૃહે આવ્યો હતો અને તેણે તેની મારપીટ કરી હતી. પ.ડબ્લ્યુ.-૫ એ ત્યારપછી જણાવ્યું હતું કે

આરોપી નંબર ૧ કોઈ કામકાજ કરતો ન હતો અને સારવાર માટે પણ મૃતકને પૈસા આપતો ન હતો. તેણીની જેરજવાબી દરમ્યાન આ સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું હતું કે એ સાચું છે કે, તેના નિવેદનમાં, તેણે એવું જણાવ્યું નહોતું કે જ્યારે પણ મૃતક પોતાના પિતૃગૃહે આવતી, ત્યારે આરોપી નંબર ૧ દારૂના નશામાં તેને મારતો હતો. આ સાક્ષીએ ત્યારપછી જણાવ્યું હતું કે તે ફરિયાદી સાથે હોસ્પિટલ ગઈ હતી, પરંતુ તેણીને મૃતકને જોવા દેવામાં આવી નહોતી.

૧૭. પી.ડબ્લ્યુ.-૬, જે ઘટના સ્થળના પંચનામાનો સાક્ષી હતો, તેણે ઉક્ત પંચનામાના મુદ્દે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સંપૂર્ણપણે સમર્થન આપ્યું હતું।

૧૮. પૂ.સ. ૭, જે મૃતકનો ભાઈ હતો, તેણે પોતાની સોગંદ પુરાવા (આંક ૩૩) માં જણાવ્યું હતું કે લગ્ન પછી, જ્યારે પણ આરોપી ક્રમાંક ૧ તેને માર મારતો હતો, ત્યારે મૃતક પોતાના પિતૃગૃહે આવતી હતી. પૂ.સ. ૭એ જણાવ્યું હતું કે મૃતક ફરિયાદ કરતી હતી કે આરોપીઓ તેના ઉપચાર માટે તેને પૈસા આપતા નથી. ત્યારબાદ આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે કથિત ઘટનાના એક દિવસ પૂર્વે મૃતક તેના ઘરે આવી હતી અને તે સમયે તેણે ફરિયાદ કરી હતી કે તે લગભગ બે મહિનાથી બીમાર હતી, પરંતુ તેની ચિંતા કોઈને નથી. તેની પ્રતિપૃષ્ઠામાં, પૂ.સ. ૭એ જણાવ્યું હતું કે એ

સાચું નથી કે પોલીસ સમક્ષ મારા નિવેદનમાં મેં એવું જણાવ્યું નહોતું કે હોસ્પિટલમાં, મૃતકને પૂછપરછ કરતાં તેણે કહ્યું હતું કે તેનો કોઈ નથી અને તેના વૈવાહિક ગૃહમાં તેને હેરાન કરવામાં આવે છે.

૧૯. મૃતકના પિતા ગણાતા પી.ડબ્લ્યુ.-૮એ, પોતાની સાક્ષીમાં (આંક ૩૪), પોતાની પત્ની (પી.ડબ્લ્યુ.-૧) તથા પોતાના પુત્ર (પી.ડબ્લ્યુ.-૭) દ્વારા અગાઉ વર્ણવાયેલા તથ્યો અને આક્ષેપોનું પુનરાવર્તન કર્યું હતું, અને તેથી, તેનું વિગતવાર પરીક્ષણ કરવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

૨૦. પી.ડબ્લ્યુ.-૯, જે તબીબી અધિકારી હતા અને જેમણે મૃતકના દેહનું પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું, તેમણે પોતાની સાક્ષી (આંક-૩૫) માં જણાવ્યું હતું કે મૃતકના મૃત્યુનું કારણ દાઝવાના કારણે થયેલો શોક અને તેની જટિલતાઓ હતું.

૨૧. પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦ તપાસ અધિકારી હતા, જેમણે આક્ષેપિત ગુનાની તપાસ હાથ ધરી હતી. પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦એ પોતાના નિવેદન(આંક-૩૯)માં તેમણે હાથ ધરેલી સમગ્ર તપાસની કાર્યવાહીનું વર્ણન કર્યું હતું, તેમણે જણાવ્યું કે કલાપીનગર કોસ રોડ્સ નજીક આવેલા એક મકાનમાં આગ લાગી હોવાની માહિતી મળતાં તેઓ ત્યાં ગયા હતા અને મૃતક દાઝી ગયેલી હાલતમાં મળી આવતાં, તેને પોતાની જીપમાં હોસ્પિટલ લઈ ગયા

હતા; ત્યારબાદ મૃતકની માતાને જાણ કરવામાં આવી હતી અને તેના આગમન પછી તેની ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી, અને ત્યારપછી મૃતકનું દૈનિક ડાયરી નિવેદન નોંધવા માટે પી.ડબ્લ્યુ.-૩ને મેમોરેન્ડમ મોકલવામાં આવ્યો હતો અને તેમણે મૃતકનું નિવેદન પણ નોંધ્યું હતું. ત્યારબાદ, પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦એ ગુનાસ્થળનો પંચનામો કર્યો હતો અને સાક્ષીઓનાં નિવેદનો પણ નોંધ્યા હતા. ત્યારબાદ, તેમણે આરોપીઓને કેવી રીતે ધરપકડ કરી અને તેમની વિરુદ્ધ પૂરતા પુરાવા મળતાં તેમની સામે કેવી રીતે આરોપપત્ર દાખલ કર્યું તેનું વર્ણન કર્યું હતું. તેમની પ્રતિપૂરણા દરમિયાન, આ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે આ વાત સાચી નથી કે આંક-૪૦નો દસ્તાવેજ પછીથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી તેને આરોપપત્ર સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યો નહોતો. આ સાક્ષીએ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેમણે પી.ડબ્લ્યુ.-૧નું નિવેદન નોંધ્યું ત્યારે તેણીએ જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેણીએ, એટલે કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧એ, પી.ડબ્લ્યુ.-૪ની હાજરીમાં મૃતકને પૂછ્યું હતું કે તેણીને દાઝ્યા કેવી રીતે લાગ્યા?, ત્યારે મૃતકે તેને જવાબ આપ્યો હતો કે તેનો કોઈ નથી અને તેણે પોતે જ પોતાને આગ ચાંપી હતી. ત્યારબાદ, પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦એ સ્વીકાર્યું હતું કે આ સાચું છે કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧એ, તેમની સમક્ષના પોતાના નિવેદનમાં, આ જણાવ્યું નહોતું કે જ્યારે તે હોસ્પિટલ ગઈ હતી અને મૃતકને પૂછ્યું હતું કે તેણીએ પોતાને આગ શા માટે ચાંપી હતી, ત્યારે મૃતકે જવાબ આપ્યો હતો કે તેણીને તેના વૈવાહિક ઘરમાં ત્રાસ આપવામાં

આવતો હતો. પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦એ વધુમાં સ્વીકાર્યું હતું કે આ સાચું છે કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧એ, તેમની સમક્ષના પોતાના નિવેદનમાં, આ જણાવ્યું નહોતું કે આરોપીઓ તેને ખોરાક કે દવા આપતા નહોતા. પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦એ એ પણ સ્વીકાર્યું હતું કે પી.ડબ્લ્યુ.-૪એ પણ તેમની સમક્ષના પોતાના નિવેદનમાં આ જણાવ્યું નહોતું કે મૃતકે તેમને, એટલે કે પી.ડબ્લ્યુ.-૪ને, કહ્યું હતું કે આરોપીઓ તેને હેરાન કરતા હતા અને તેને ઠક્કા કરીને કહેતા હતા કે ઘરના કામકાજ તો તેણે જ કરવા છે, એ પણ જ્યારે તે બીમાર હોય ત્યારે. પી.ડબ્લ્યુ.-૧૦ના પુરાવાથી વધુમાં ખુલાસો થાય છે કે પી.ડબ્લ્યુ.-૪એ, આ સાક્ષી સમક્ષના પોતાના નિવેદનમાં, આ જણાવ્યું નહોતું કે મૃતક લગભગ બે મહિના સુધી બીમાર હતી અને તેમ છતાં તેની કાળજી રાખનાર કોઈ નહોતું.

૨૨. હવે, આ અદાલત વધુ તપાસ આગળ વધારતાં પહેલાં કે શું ફરિયાદ પક્ષ આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૮૮(એ) હેઠળના ગુના સફળતાપૂર્વક સાબિત કરવામાં સફળ થયું છે કે કેમ, ઉક્ત કલમનો ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક રહેશે, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે;

“૪૮૮એ. સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિના સગાસંબંધીએ તેને ફૂરતા આચરવી: – જે કોઈ, સ્ત્રીનો પતિ અથવા તેના પતિનો સગાસંબંધી હોવા છતાં, એવી સ્ત્રીને ફૂરતા આચરે, તેને ત્રણ

વર્ષ સુધીના કેદની સજા થશે અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.

સ્પષ્ટીકરણ—આ કલમના હેતુ માટે, “ફૂરતા”નો અર્થ એવો થાય છે—

(એ) કોઈપણ ઈરાદાપૂર્વકનું વર્તન, જે એવી પ્રકૃતિનું હોય કે જેના કારણે સ્ત્રીને આત્મહત્યા કરવા પ્રેરિત થવાની અથવા સ્ત્રીના જીવ, અંગ-પ્રત્યંગ અથવા આરોગ્યને, ભલે માનસિક હોય કે શારીરિક, ગંભીર ઈજા કે જોખમ થવાની સંભાવના હોય; અથવા

(બી) એવી સ્ત્રીનું હેરાનગતિ, જ્યાં આવી હેરાનગતિ તેનો અથવા તેની સાથે સંકળાયેલા કોઈ વ્યક્તિનો કોઈ મિલકત અથવા મૂલ્યવાન જામીનગીરી માટેની કોઈ ગેરકાયદેસર માંગણી પૂરી કરવા માટે દબાણ કરવા માટે કરવામાં આવી હોય અથવા આવી માંગણી પૂરી કરવામાં તેણી અથવા તેણી સાથે સંકળાયેલા કોઈ વ્યક્તિની નિષ્ફળતાના કારણે કરવામાં આવી હોય.]”

૨૩. આમ, આ કલમનું સપાટી પરનું વાચન કરતા સ્પષ્ટ થાય છે કે, જો કોઈ સ્ત્રીને તેના પતિ દ્વારા અથવા તેના પતિના કોઈ સગા દ્વારા ‘ફૂરતા’નો ભોગ બનાવવામાં આવે, તો આવા વ્યક્તિ / વ્યક્તિઓ ઉપર ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ દંડનીયતા આવે છે. વધુમાં, તે કલમ હેઠળ સ્પષ્ટ કરાયેલા ‘ફૂરતા’ શબ્દનો અર્થ કોઈપણ ‘ઘરાદાપૂર્વકનું કૃત્ય’ થાય છે, જે કોઈ સ્ત્રીને આત્મહત્યા કરવા પ્રેરિત કરે અથવા તેના જીવને ગંભીર ઇજા કે જોખમ પહોંચાડે અથવા તેમાંથી અથવા તેના કોઈપણ સગાઓમાંથી નાણાકીય લાભ મેળવવા માટે સ્ત્રીને હેરાન કરે અથવા તેમના તરફથી એવું ન થવાથી હેરાન કરે.

૨૪. હવે, આઈપીસીની કલમ ૪૮૮(એ)ની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં, ફરિયાદ પક્ષનો કેસ જો તપાસવામાં આવે, તો પીડબ્લ્યુ-૧, એટલે કે ફરિયાદી, દ્વારા પોતાની ફરિયાદમાં તથા પોતાના નિવેદનમાં કરાયેલા આક્ષેપો મુજબ, આરોપી નં. ૧-અપીલકર્તા મૃતકને ન તો ખોરાક આપતો હતો અને ન તો દવા. પીડબ્લ્યુ-૧એ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેણીએ મૃતકને પોતાની જાતને આગ લગાવવાનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે મૃતકે ઉત્તર આપ્યો હતો કે તેણીને ઘણો હેરાન કરવામાં આવતી હતી. પીડબ્લ્યુ-૧એ નીચલી અદાલત સમક્ષ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં પણ જણાવ્યું હતું કે તમામ આરોપીઓ મૃતકને માનસિક તથા શારીરિક રીતે હેરાન કરતા હતા. જોકે, આ સાક્ષીના પુરાવામાંથી એ સ્પષ્ટ થતું નથી કે આરોપી નં.

૧-અપીલકર્તા સહિતના આરોપીઓ મૃતકને ૧૧ માટે હેરાન કરતા હતા. વધુમાં, પીડબ્લ્યુ-૧ના અનુસાર, આરોપી નં. ૧ કોઈ કામ કરતો નહોતો અને દારૂનું સેવન કરતો હતો. જોકે, જો મૃતકના ભાઈ બનેલા પીડબ્લ્યુ-૭ના પુરાવાની તપાસ કરવામાં આવે, તો આ સાક્ષીએ પોતાની ઊલટતપાસમાં જણાવ્યું હતું કે આરોપી નં. ૧ને સ્કીન-પ્રિન્ટિંગનું કામ આવડે છે અને તેણે, એટલે કે આરોપી નં. ૧એ, તેને સ્કીન-પ્રિન્ટિંગનું કામ મેળવવામાં મદદ કરી હતી. હવે, જો પોલીસ દ્વારા નોંધાયેલ મૃતકનું નિવેદન (આંક ૪૦) તપાસવામાં આવે, તો મૃતકએ પણ જણાવ્યું છે કે આરોપી નં. ૧ ઘરમાં કાર્ડ છાપવાનું કામ કરતો હતો. આ રીતે, આરોપી નં. ૧ કોઈ કામ કરતો નહોતો, એવો પીડબ્લ્યુ-૧ તથા પીડબ્લ્યુ-૪નો આક્ષેપ ઉપરોક્ત પુરાવાથી ખોટો ઠરે છે. હવે, જ્યાં સુધી પીડબ્લ્યુ-૧, પીડબ્લ્યુ-૭ અને પીડબ્લ્યુ-૮ના પુરાવાનો પ્રશ્ન છે, જેમાં મૃતકને ખોરાક કે દવા ન આપવાની અથવા આરોપી નં. ૧ તથા અન્ય આરોપીઓ દ્વારા ઘરકામ બાબતે મૃતકને ટોણા મારવાની બાબત છે, ત્યાં પીડબ્લ્યુ-૧૦એ ઊલટતપાસા (આંક ૩૯) માં સ્વીકાર્યું હતું કે પીડબ્લ્યુ-૧એ તેની સમક્ષ આપેલા નિવેદનમાં એવું જણાવ્યું નહોતું કે જ્યારે તેણી હોસ્પિટલ ગઈ અને મૃતકને પૂછ્યું કે તેણીએ પોતાની જાતને આગ કેમ લગાવી, ત્યારે મૃતકે ઉત્તર આપ્યો હતો કે તેણીને તેના વૈવાહિક ઘરમાં હેરાન કરવામાં આવી રહી હતી. વધુમાં, પીડબ્લ્યુ-૧૦એ સ્વીકાર્યું કે પીડબ્લ્યુ-૧એ તેની સમક્ષ આપેલા નિવેદનમાં એવું જણાવ્યું નહોતું કે આરોપી મૃતકને

ખોરાક કે દવા આપતો નહોતો. પીડબ્લ્યુ-૧૦એ આ પણ સ્વીકાર્યું કે પીડબ્લ્યુ-૭એ પણ તેની સમક્ષ આપેલા નિવેદનમાં એવું જણાવ્યું નહોતું કે મૃતકએ તેને, એટલે કે પીડબ્લ્યુ-૭ને, કહ્યું હતું કે આરોપીઓ તેને હેરાન કરતા હતા અને તેઓ તેને ટોણા મારીને કહેતા હતા કે તેણીએ ઘરકામ કરવાનું છે, એ પણ જ્યારે તેણી બીમાર હોય ત્યારે પણ. પીડબ્લ્યુ-૧૦ના પુરાવામાં વધુમાં જણાય છે કે પીડબ્લ્યુ-૭એ આ સાક્ષી સમક્ષ આપેલા નિવેદનમાં એવું જણાવ્યું નહોતું કે મૃતક લગભગ બે મહિના સુધી બીમાર હતી અને તે છતાં કોઈ, એટલે કે કોઈપણ આરોપી, તેની કાળજી રાખતો નહોતો. તેથી, પીડબ્લ્યુ-૧૦નો પુરાવો પીડબ્લ્યુ-૧, પીડબ્લ્યુ-૭ અને પીડબ્લ્યુ-૮ દ્વારા તેમના અનુક્રમેના પુરાવામાં કરાયેલા આક્ષેપોને ખોટા સાબિત કરે છે કે આરોપી નં. ૧ મૃતકને ન તો ખોરાક આપતો હતો અને ન તો દવા, તથા મૃતક બીમાર હોવા છતાં તેને ટોણા મારીને ઘરકામ કરવા કહેવામાં આવતું હતું. હવે, જ્યાં સુધી ફરિયાદીની પાડોશી બનેલી પીડબ્લ્યુ-૫ના પુરાવાનો પ્રશ્ન છે, જેમાં આરોપી નં. ૧ દ્વારા મૃતકને હેરાન કરવાની બાબત છે, આ સાક્ષીએ પોતાના પુરાવામાં (આંક ૨૭) એક ઘટના વર્ણવી હતી, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એક વખત આરોપી નં. ૧, જે તે સમયે દારૂના પ્રભાવ હેઠળ હતો, દ્વારા મૃતકને તેના પિતૃગૃહમાં માર મારવામાં આવ્યો હતો. પીડબ્લ્યુ-૫એ પોતાના પુરાવામાં એટલું પણ જણાવ્યું હતું કે આરોપી નં. ૧ના મારથી બચવા માટે મૃતક છુપાવાનો પ્રયત્ન કરતી હતી. જોકે, મૃતકના કોઈપણ

સગાં, એટલે કે પીડબ્લ્યુ નં. ૧, ૭ અને ૮, પોતાની અનુક્રમેની ઊલટતપાસમાં આવા કોઈ ઘટનાનો ઉલ્લેખ કરતા નથી. તેથી, સ્પષ્ટ થાય છે કે પીડબ્લ્યુ-૫ અતિશયોક્તિ કરી રહી છે. આમ, પીડબ્લ્યુ-૧, પીડબ્લ્યુ-૫, પીડબ્લ્યુ-૭ અને પીડબ્લ્યુ-૮ દ્વારા અહીં આરોપી નં. ૧-અપીલકર્તા સહિત તમામ આરોપીઓ વિરુદ્ધ સામાન્ય આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે, જે પીડબ્લ્યુ-૧૦ના પુરાવાથી ખોટા ઠરે છે; અને પીડબ્લ્યુ-૧૦એ પોતાની ઊલટતપાસમાં સ્વીકાર્યું મુજબ, ઉપરોક્ત કોઈપણ સાક્ષીએ તેની સમક્ષ આ આક્ષેપો કર્યા નહોતા.

૨૫. જ્યાં સુધી મૃતક પ્રત્યેની શારીરિક ક્ષૂરતા બાબતે ફરિયાદ પક્ષના કેસનો પ્રશ્ન છે, ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૯ એ પોતાના નિવેદન (આંક ૩૫) માં કોઈપણ જગ્યાએ એવું જણાવ્યું નથી કે, પોસ્ટમોર્ટમ સમયે તેણે મૃતકના શરીર પર કોઈ બાહ્ય ઈજાઓ જોઈ હતી, ભલે તે તાજી હોય કે પૂર્વની, જેને આરોપી નં. ૧ દ્વારા માર મારવાને કારણે થયેલી ગણાવી શકાય. આ સંદર્ભમાં, અહીં મૃતકની પોસ્ટમોર્ટમ નોંધના (આંક ૩૬) કૉલમ નં. ૧૭ અને ૧૮નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે;

“ ...

૧૭. શરીર પરના બાહ્ય ઘા-ચોટ, તેમની સ્થિતિ, માપ અને તેમની દિશા ચોક્કસ રીતે દર્શાવવી જોઈએ તેમજ આવા ઘા-ચોટો કયા આશરે સમય પહેલાં થયેલ હતા તે પણ જણાવવું જોઈએ (૧) બીજા થી ત્રીજા દરજ્જાના અને તેનું કારણ ઉપર જણાવ્યા મુજબ બંને બાહ્ય અંગો પર થયેલ દાઝના ઘા છે.

(૨) ચહેરા અને ગળા પર રથી ૩ ડિગ્રીના દાઝના ઘા. જો સડો (Gangrene) હોય તો માંસપેશીઓની સ્થિતિ કેવી હતી.

(૩) રજા થી ૩જા દરજ્જાનો સોળો અથવા સડનારા ઘા જોવા મળ્યા ? છાતી અને પેટના આગળના તથા પાછળના ભાગ પર દાઝના નિશાન.

નોંધ : જ્યારે એક કરતાં વધુ ઈજા હોય ત્યારે

(૪) બંને નીચલા અંગોના તળિયા સિવાય, ૨ થી ૩ ડિગ્રીના દાઝવાના ઘા હોવાનો ઉલ્લેખ છે. નોંધ માટે આપેલી જગ્યા : ઉપરોક્ત બળતરાઓ તે જ દર્શાવે, તો તે જનો ઉલ્લેખ અલગ લાલ પાયા ધરાવતા ખાલી પત્ર પર કરવો અને તે જ પર સહી કરવી.)

૧૮. હાડકું તૂટવું અથવા અન્ય કોઈ પણ નગણ્ય ઈજા, જે બાહ્ય તપાસથી અથવા સ્પર્શથી જાણી શકાય, જો જણાય.

(એ) શું નિશ્ચિતપણે કહી શકાય કે સ્તાંભ ક્રમાંક ૧૭ અને ૧૮ સામે

ઉદ્દેખિત ઇજાઓ મરણોત્તરની સ્વભાવની છે? મરણોત્તરી

૨૬. મૃતકના પી.એમ. નોંધપત્રના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમાં પછા કોઈ ઇજાનો ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો નથી, તાજેતરની હોય કે જૂની, જે આરોપી દ્વારા મૃતકને માર મારવામાં આવ્યો હોવાના મુદ્દે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપી શકે.

૨૭. ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, આગળ, જો અમે મૃતકના નિવેદન (આંક-૪૦)નું અવલોકન કરીએ, તો તેણે therein એ જણાવ્યું છે કે તેના પતિ-આરોપી નં.૧ સાથે તેનો થોડો ઝઘડો થયો હતો અને ત્યારબાદ તે પોતાના પિતૃગૃહે ગઈ હતી તથા માતાપિતાના સમજાવટથી તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે પોતાના વૈવાહિક ગૃહે પાછી આવી હતી, જ્યાં આરોપી નં.૧ જ્યારે નશાની હાલતમાં ઘરે આવ્યો ત્યારે ફરી તેની સાથે ઝઘડો થયો હતો અને તે રાત્રિના મોડા સુધી ચાલુ રહ્યો હતો. જો આપણે આંક-૪૦નું વાંચન કરીએ, તો મૃતકે જણાવ્યું છે કે જ્યારે ફરી ઝઘડો થયો ત્યારે આરોપી નં.૧ તેની સાથે ઠહ્કા-મશ્કરી કરતો હતો, અને આથી, આરોપી નં.૧ દ્વારા તેના પર કોઈ શારીરિક હિંસા કરવામાં આવી હોવા બાબતે મૃતક પોતે કોઈ આક્ષેપ કરતી નથી. મૃતકે પોતાની જ દૈનિક દસ્તાવેજી નિવેદનમાં (આંક-૧૮) પ્રશ્ન નં.૧૦ના ઉત્તરમાં પછા જણાવ્યું હતું કે તેના પતિ આરોપી નં.૧ છેલ્લા અંદાજે એક મહિનાથી તેના

બાળકોની દેખભાળ રાખતા નહોતા અને તેની સાથે ઝઘડો કરતા હતા, અને મૃતક દ્વારા આરોપી નં.૧ વિરુદ્ધ મારામારી બાબતે કોઈ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો નથી. ત્યારબાદ, મૃતકે પોતાની દૈનિક દસ્તાવેજી નિવેદનમાં પ્રશ્ન નં.૧૩ના ઉત્તરમાં જણાવ્યું હતું કે આરોપી નં.૧ બાળકોના મુદ્દે ઝઘડો કરતા હતા, અને ત્યાં પણ મૃતક દ્વારા આરોપી નં.૧ની શારીરિક હિંસાનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી. વધુમાં, મૃતકે પોતાના નિવેદનમાં (આંક-૪૦) ક્યાંય એવું જણાવ્યું નથી કે તે બીમાર હતી અને આરોપી નં.૧ તેને ખોરાક કે દવા પૂરી પાડતા નહોતા. તેથી, મૃતકનું પોતાનું સાક્ષ્ય પણ આરોપી નં.૧ તથા તેના પ્રત્યે ઉપેક્ષાપૂર્ણ વલણ અંગે મૃતક ઉપર માનસિક અને શારીરિક અત્યાચાર થયાના પી.ડબ્લ્યુ.-૧, પી.ડબ્લ્યુ.-૭ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૮ દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને ખોટા સાબિત કરે છે. અભિયોજનાનો એવો પણ કેસ નથી અને કોઈ આક્ષેપ પણ નથી કે મૃતકને આરોપી નં.૧ દ્વારા તેના સગાસંબંધીઓ મારફતે કોઈ નાણાકીય લાભ મેળવવાના હેતુથી ત્રાસ આપવામાં આવતો હતો. રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે ઘટનાએ મૃતક અને આરોપી નં.૧ના લગ્નને લગભગ ૧૦ વર્ષ થયા બાદ બની હતી, અને તેથી પણ એવું કહી શકાય નહીં કે મૃતકને કોઈ નાણાકીય લાભ માટે ત્રાસ આપવામાં આવતો હતો. આગળ, પી.ડબ્લ્યુ.-૧, પી.ડબ્લ્યુ.-૭, પી.ડબ્લ્યુ.-૮ના સાક્ષ્ય પરથી અને મૃતકના નિવેદન પરથી પણ (આંક-૪૦) એ કહી શકાય છે કે મૃતક અને આરોપી નં.૧ વચ્ચે વારંવાર ઝઘડા થતા હતા, પરંતુ

એમાંથી રેકૉર્ડ પર એ બહાર આવતું નથી કે તત્કાલિક ત્રાસ કે કારણ શું હતું, જેના કારણે મૃતકને પોતાનું જીવન અંત કરવા પ્રેરિત થવું પડ્યું, અને જેના આધારે આરોપી નં.૧ને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠરાવી શકાય. હકીકતમાં, સમગ્ર રેકૉર્ડ સામગ્રીમાંથી કોઈ સ્પષ્ટ કારણ બહાર આવતું નથી, જેને આરોપી નં.૧ સામે ગણાવી શકાય અને મૃતકના મૃત્યુ સાથે જોડાવી શકાય. આ પરિસ્થિતિમાં, આ અદાલતના મતે, નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ ટકી શકે તેમ નથી. ઉપરોક્ત દૃષ્ટિકોણને ધ્યાનમાં લેતાં, અહીં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ સંબંધે સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક રહેશે.

૨૮. “એસ.એસ.છીના વિ. વિજય કુમાર મહાજન અને અન્ય”, (૨૦૧૦) ૧૨ એસસીસી ૧૯૦, ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા નં.- ૧૯ થી ૨૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૯. “ઉશ્કેરણી”ની વ્યાખ્યા સંહિતાની કલમ ૧૦૭ હેઠળ કરવામાં આવી છે. કલમ ૧૦૭ને, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે, પુનઃઉતારવું યોગ્ય ગણીએ છીએ:

૧૦૭. કોઈ કાર્યનું પ્રેરણા.--કોઈ વ્યક્તિ કોઈ કાર્યના

કરણનું પ્રેરણ કરે છે, જો તે-

પ્રથમ.—કોઈ વ્યક્તિને તે કાર્ય કરવા ઉશ્કેરે છે;
અથવા

બીજું.—જો કોઈ વ્યક્તિ એક કે વધુ અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે તે કાર્ય કરવા માટે કોઈ ષડયંત્રમાં સામેલ થાય અને તે ષડયંત્રના અનુસંધાને તથા તે કાર્ય કરવા માટે કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવે અથવા કોઈ ગેરકાયદેસર અવગણના થાય; અથવા

ત્રીજું.—કોઈ કૃત્ય દ્વારા અથવા ગેરકાયદેસર અવગણના દ્વારા, તે કામ કરવાનું જાણપૂર્વક સહાય કરે છે."

૨૦. કલમ ૧૦૭ સાથે સમાવિષ્ટ કરવામાં આવેલ વ્યાખ્યા ૨ નીચે મુજબ વાંચાય છે : "વ્યાખ્યા ૨.— જો કોઈ, કોઈ કાર્યના આચરણ પહેલાં અથવા તેના આચરણના સમયે, તે કાર્યના આચરણને સુલભ બનાવવા માટે કંઈક કરે છે અને તેના દ્વારા તે કાર્યના આચરણને સુલભ બનાવે છે, તે એવું કહેવાય છે કે તેણે તે કાર્ય કરવામાં મદદ કરી છે."

૨૧. અપીલકર્તા તરફના વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના મહેન્દ્ર સિંહ વિ. મ.પ્ર. રાજ્ય ૧૯૯૫ પૂરક (૩) એસસીસી ૭૩૧ ના ચુકાદા પર આધાર મૂક્યો છે. મહેન્દ્ર સિંહમાં, લગાવવામાં આવેલા આરોપો નીચે મુજબ હતા: (એસસીસી પૃ. ૭૩૧, પરા ૧)

૧. ... મારા સાસુ, મારા પતિ અને મારી નાંદ (પતિના મોટા ભાઈની પત્ની)એ મને હેરાન કરી. તેમણે મને મારપીટ કરી અને ગાળો આપી. મારા પતિ મહેન્દ્ર બીજી વાર લગ્ન કરવા ઈચ્છે છે. તેમના મોઈ નાંદ સાથે ગેરકાયદેસર સંબંધો છે. આ કારણોસર અને હેરાનગતિને કારણે હું આગમાં બળી મરવા ઈચ્છું છું.

ઉપરોક્ત આક્ષેપોના આધારે અદાલતે નિશ્ચિત નિષ્કર્ષ પર પહોંચી કે સ્વર્ગસ્થના નિવેદન પરથી કદી પણ ઉશ્કેરણીના તત્વો આકર્ષિત થતા નથી. અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર, સ્વર્ગસ્થને હેરાનગતિ કરવાના ઉપરોક્ત આક્ષેપ માત્રના આધારે ભારતીય દંડ સંહિતાની

કલમ ૩૦૬ હેઠળ અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ કાયદામાં ટકાઉ નથી.

૨૨. વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના અન્ય એક ચુકાદા, રમેશ કુમાર વિ. છત્તીસગઢ રાજ્ય, (૨૦૦૧) ૯ એસસીસી ૬૧૮, પર પણ આધાર મૂક્યો. આ કેસમાં, આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયમૂર્તિોની ખંડપીઠને સમાન પ્રકારના એક કેસનો વિચાર કરવાનો અવસર મળ્યો હતો. પતિ અને પત્ની વચ્ચેના વિવાદમાં, અપીલકર્તા પતિએ કહ્યું હતું કે "તમે જે ઇચ્છો તે કરવા માટે સ્વતંત્ર છો અને જ્યાં ઇચ્છો ત્યાં જઈ શકો છો". ત્યારબાદ, અપીલકર્તા રમેશ કુમારની પત્નીએ આત્મહત્યા કરી. અદાલતે પરા ૨૦માં "ઉશ્કેરણી"ના અર્થનાં વિવિધ પાસાંઓની તપાસ કરી છે. પરા ૨૦ નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે: (એસસીસી પૃ. ૬૨૯)

૨૦. પ્રેરણા એટલે કોઈને કોઈ કૃત્ય કરવા માટે ઉશ્કેરવું, પ્રોત્સાહિત કરવું, આગળ ધપાવવું, પ્રેરિત કરવું અથવા ઉત્તેજિત કરવું. પ્રેરણાની આવશ્યકતા પૂર્ણ કરવા માટે, તેમ છતાં, આ હેતુ માટે અવશ્ય જ

વાસ્તવિક શબ્દોનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી નથી કે પ્રેરણા શું ગણાય તે અનિવાર્ય અને વિશિષ્ટ રીતે પરિણામનો સંકેત આપતું જ હોવું જોઈએ. તથાપિ, પરિણામને ઉત્તેજિત કરવાની વાજબી નિશ્ચિતતા સ્પષ્ટ રીતે કાઢી શકાય તેવી હોવી જોઈએ. હાલનો મામલો એવો નથી જેમાં આરોપીએ પોતાના કૃત્યો કે અવગણના દ્વારા અથવા સતત વર્તન દ્વારા એવા પરિસ્થિતિઓ સર્જી હોય કે જેના કારણે મૃતક પાસે આત્મહત્યા કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ જ ન રહ્યો હોય; આવા કિસ્સામાં પ્રેરણાનો અનુમાન થઈ શક્યો હોત. ક્રોધ કે ભાવાવેશમાં ઉચ્ચારાયેલો, પરંતુ તેના પરિણામો વાસ્તવમાં ઉપજવાનો ઈરાદો ન ધરાવતો શબ્દ પ્રેરણા કહેવાઈ શકતો નથી.

આ પ્રકરણમાં અદાલતે એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી છે કે રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ એવો કોઈ પુરાવો કે સામગ્રી નથી, જેના પરથી અપીલકર્તા-આરોપીએ સીમાંના આત્મહત્યાના પ્રકરણમાં પ્રેરણા આપી હોવાનું અનુમાન અનિવાર્યપણે કાઢી શકાય.

૨૩. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાલ વિ. ઓરિલાલ જૈસવાલ
(૧૯૯૪) ૧ એસસીસી ૭૩માં, આ અદાલતે ચેતવણી
આપી છે કે:

૧૭.... અદાલતે દરેક કેસના તથ્યો અને
પરિસ્થિતિઓનું તથા નીચલી અદાલતમાં રજૂ થયેલા
પુરાવાનું મૂલવવામાં અત્યંત સાવચેતી રાખવી
જોઈએ, જેથી એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય કે
પીડિતાને અપાયેલી કૂરતાએ હકીકતમાં શું તેને
આત્મહત્યા કરીને જીવનનો અંત લાવવા પ્રેરિત કરી
હતી કે નહીં. જો અદાલતને એવું જણાય કે
આત્મહત્યા કરનાર પીડિતા સામાન્ય ચીડ,
ગૃહજીવનમાંના કલહ અને મતભેદો પ્રત્યે
અતિસંવેદનશીલ હતી, જે પીડિતાના સમાજમાં ખૂબ
સામાન્ય છે, અને એવો ચીડ, કલહ તથા મતભેદો
સમાન પરિસ્થિતિમાં રહેલા કોઈ વ્યક્તિને
આત્મહત્યા કરવા પ્રેરિત કરે એવી અપેક્ષા નહોતી,
તો આત્મહત્યાના અપરાધમાં ઉશ્કેરણીના આરોપી
અપરાધીને દોષિત ઠરાવવા આધારરૂપ નિષ્કર્ષ માટે
અદાલતનું અંતરાત્મા સંતોષ પામવું જોઈએ નહીં.

૨૪. આ અદાલતે ચિત્રેશ કુમાર ચોપરા વિ. રાજ્ય (એનસીટી દિલ્હી સરકાર) (૨૦૦૯) ૧૬ એસસીસી ૬૦૫ માં આ ઉકેલના આ પાસાને લઈને વિચારણા કરવાની તક મેળવી હતી. અદાલતે “ઉશ્કેરણી” અને “પ્રેરણા આપવી” શબ્દોના શબ્દકોશીય અર્થનો વિચાર કર્યો હતો. અદાલતે અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે બીજી વ્યક્તિને કોઈ કૃત્ય કરવા પ્રેરે, ઉશ્કેરે અથવા ઉત્સાહિત કરે તેવી ઈરાદા હોવી જોઈએ. પ્રત્યેક વ્યક્તિની આત્મહત્યાપ્રવૃત્તિની વૃત્તિ અન્યથી ભિન્ન હોય છે. પ્રત્યેક વ્યક્તિને આત્મગૌરવ અને આત્મસન્માન વિશે પોતાની અલગ સમજ હોય છે. તેથી, આવા કેસોનો નિકાલ કરતી વખતે કોઈ કડક ફોર્મ્યુલા નક્કી કરવી શક્ય નથી. દરેક કેસનો નિર્ણય તેના પોતાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે કરવો પડે છે.

૨૫. ઉશ્કેરણીમાં એક માનસિક પ્રક્રિયા સંકળાયેલી હોય છે, જેમાં કોઈ વ્યક્તિને પ્રેરિત કરવો અથવા કોઈ કાચ કરવામાં જાણબૂઝીને તેને સહાય કરવી સામેલ છે. આરોપી તરફથી આત્મહત્યા કરવા પ્રેરવા અથવા તેમાં સહાય કરવા માટે કોઈ સકારાત્મક કૃત્ય વિના દોષસિદ્ધિ

ટકાવી શકાય નહીં. વિધાનમંડળનો આશય તથા આ અદાલત દ્વારા નિરાકરાયેલા પ્રકરણોનું પ્રમાણ સ્પષ્ટ કરે છે કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવા માટે અપરાધ કરવા અંગે સ્પષ્ટ મનોદોષ હોવો આવશ્યક છે. તેમાં એક સક્રિય કૃત્ય અથવા પ્રત્યક્ષ કૃત્યની પણ આવશ્યકતા છે, જેના કારણે અવસાન પામેલ વ્યક્તિએ કોઈ વિકલ્પ ન દેખાતાં આત્મહત્યા કરી હોય, અને તે કૃત્યનો આશય અવસાન પામેલ વ્યક્તિને એવી સ્થિતિમાં ધકેલવાનો હોવો જોઈએ કે તેણે આત્મહત્યા કરી.

૨૬. વર્તમાન વાદમાં, અવસાન પામેલ વ્યક્તિ નિર્વિવાદપણે દૈનિક જીવનમાં બનતી સામાન્ય ચીડ, કલહ અને મતભેદો પ્રત્યે અતિસંવેદનશીલ હતી. દરેક વ્યક્તિની માનવીય સંવેદનશીલતા અન્યથી ભિન્ન હોય છે. એક જ પરિસ્થિતિમાં વિવિધ લોકો જુદી રીતે વર્તે છે.

૨૭. જ્યારે અમે આ કેસના તથ્યોનું સાવચેતીપૂર્વક સૂક્ષ્મ પરીક્ષણ કરીએ અને સ્થિર થયેલી કાનૂની સ્થિતિના પ્રકાશમાં તેમનું વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન કરીએ, ત્યારે

આ નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટ બને છે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ વિશ્વસનીય પુરાવા અથવા રેકૉર્ડ કોઈ સામગ્રી વિના કોઈ દોષસિદ્ધિ કાયદેસર રીતે ટકી શકતી નથી. અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ આરોપ ઘડવાનો આદેશ સ્પષ્ટપણે ભૂલભર્યો અને અસ્થાયી છે. કોઈપણ વિશ્વસનીય સામગ્રી જરા પણ વિના અપીલકર્તાને ફોજદારી અદાલતી કાર્યવાહીનો સામનો કરવા મજબૂર કરવું ન્યાયનું તર્કવિરુદ્ધ રૂપ ગણાશે. પરિણામે, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ આરોપ ઘડવાનો આદેશ રદ કરવામાં આવે છે અને તેની વિરુદ્ધ લંબિત તમામ કાર્યવાહી પણ રદ કરવામાં આવે છે।”

૨૯. વર્તમાન કેસમાં, રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રીમાંથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂળ આરોપી નં.૧ની દોષસિદ્ધિ મોટાભાગે મરણકથન અને ફરિયાદ પર આધારિત છે અને એવું દર્શાવતું અન્ય કોઈ પુરાવા નથી કે આરોપી નં.૧ મરણોલાને માનસિક તથા શારીરિક ત્રાસ આપતો હતો. મરણકથનની વિશ્વસનીયતાનો પ્રશ્ન સર્વોચ્ચ અદાલતે “ગોપાલ વિ. રાજ્ય એમ.પી.:, ૨૦૦૯ (૨) જીએલએચ ૪૮૯” કેસમાં વિચારવામાં આવ્યો છે. તે કેસનો

નિર્ણય કરતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ નં. ૮ થી ૧૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૮. એકથી વધુ મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોના સ્વરૂપમાં પુરાવાની મૂલવણી સંબંધિત કાયદો સુસ્થિર છે. તેથી, મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોની સંખ્યા નહીં, પરંતુ તેમની વિશ્વસનીયતા જ ફરિયાદ પક્ષના કેસને વજન આપે છે. જો મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન સ્વૈચ્છિક, વિશ્વસનીય અને યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં કરાયેલું જણાય, તો તેનું કોઈ પણ પુષ્ટિપૂરક પુરાવા વિના આધાર લઈ શકાય છે. નિવેદન સમગ્રતયા સુસંગત હોવું જોઈએ. જો મૃતકને આવા મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો આપવાની અનેક તકો મળી હોય, અર્થાત્ જો એકથી વધુ મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનો હોય, તો તેઓ પરસ્પર સુસંગત હોવા જોઈએ. (જુઓ : કુન્દુલા બાલા સુબ્રહ્મણ્યમ વિ. રાજ્ય અર્જ એ.પી. [(૧૯૯૩) ૨ એસ.સી.સી. ૬૮૪]. તેમ છતાં, જો એક મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન અને બીજા વચ્ચે કેટલીક અસંગતતાઓ જણાય, તો અદાલતે તે અસંગતતાઓનું સ્વરૂપ તપાસવું પડે, અર્થાત્ તે મહત્વપૂર્ણ છે કે નહીં. વિવિધ મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનોની સામગ્રીનું સૂક્ષ્મ પરિક્ષણ કરતાં, આવી

પરિસ્થિતિમાં અદાલતે આસપાસના વિવિધ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં તેમનું પરીક્ષણ કરવું પડે.

૯. નોંધનીય છે કે વડી અદાલતે પોતે જ અવલોકન કર્યું હતું કે એ જ રાત્રે લગભગ ૦૪૩૫ કલાકે કાર્યપાલક અધિકારી, (પીડબ્લ્યુ ૯) દ્વારા લખાયેલ મરણોત્તર નિવેદન (આંક પી૧૧) એફઆઈઆર તથા અગાઉના મરણોત્તર નિવેદન (આંક પી૩) જે એએસઆઈ બલરામ (પીડબ્લ્યુ ૮) દ્વારા લખવામાં આવ્યું હતું, તેની સાથે સુસંગત નહોતું, કારણ કે તેમાં જુદા જુદા હેતુઓ વર્ણવવામાં આવ્યા હતા. આ એકમાત્ર ભિન્નતા નથી. કેરોસીન છાંટવામાં આવ્યું અને ત્યારબાદ તેને આગ લગાડવામાં આવી હતી તે રીત બાબતે પણ અનેક અન્ય વિસંગતતાઓ છે.

૧૦. તેથી, વિસંગતતાઓ અંતિમ નિવેદનને સંદિગ્ધ બનાવે છે. અસંગતતાઓનું સ્વરૂપ એવું છે કે તે નિશ્ચિતપણે તાત્વિક છે. આવું હોવા છતાં, અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવવો અસુરક્ષિત રહેશે. દોષસિદ્ધિ રદ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તાને આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. તેને તત્કાળ મુક્ત કરવામાં આવે. ”

૩૦. ઉપરોક્ત અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મરણાસન્ન નિવેદન સ્વેચ્છાપૂર્વક આપેલું, વિશ્વસનીય અને મનની સમયિત અવસ્થામાં કરેલું હોવાનું જણાય ત્યારે જ, કોઈપણ પુષ્ટિ વિના તેના પર આધાર રાખી શકાય. વર્તમાન મામલે મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૧ દ્વારા મૃતક સાથે માનસિક અને શારીરિક હેરાનગતિ કરવામાં આવી હોવાના પી.ડબ્લ્યુ. ક્રમાંક ૧, ૪, ૫, ૭ અને ૮ ના આક્ષેપોને અન્ય કોઈપણ પુરાવાથી સમર્થન મળતું નથી. એટલું જ નહીં, ફરિયાદ પક્ષ એ પણ દર્શાવવાની સ્થિતિમાં નથી કે આરોપીએ ગુનાને કેવી રીતે પ્રેરણા આપી.

૩૧. સર્વોચ્ચ અદાલતના “એસ.એસ.છીના” (પૂર્વોક્ત) માં કરવામાં આવેલી અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આક્ષેપિતને આત્મહત્યાના કૃત્ય માટે ઉશ્કેરવા અથવા મદદરૂપ થવા અંગેનો કોઈ સકારાત્મક કૃત્ય વિના દોષસિદ્ધિ ટકી શકે નહીં. વિધાનમંડળનો આશય અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત પ્રકરણોના અનુપાત પરથી સ્પષ્ટ છે કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવા માટે ગુનો કરવા માટે સ્પષ્ટ મન્સ રિયા હોવું આવશ્યક છે. તેમાં એવો સક્રિય કૃત્ય અથવા સીધો કૃત્ય પણ આવશ્યક છે, જેણે મૃતકને અન્ય કોઈ વિકલ્પ ન દેખાતાં આત્મહત્યા કરવા પ્રેરિત કર્યો હોય, અને તે કૃત્યનો આશય મૃતકને એવી સ્થિતિમાં મૂકવાનો હોવો જોઈએ કે તેણી આત્મહત્યા કરવા માટે મજબૂર બને. તેથી, ઉપર સંદર્ભિત સર્વોચ્ચ

અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયના કસોટીપર પણ, ફરિયાદ પક્ષ આક્ષેપિત ક્રમાંક ૧નું વર્તન એવું હતું કે જેણે મૃતકના મૃત્યુને અંજામ આપ્યો અને તેના માટે જવાબદારી સ્થાપિત કરી, એવો આક્ષેપ પણ સાબિત કરી શક્યું નથી.

૩૨. સર્વોચ્ચ અદાલતે કુલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય, (૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૫૮૪ ના કેસમાં, પરિચ્છેદ નં. ૧૧ થી ૧૫ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:-

૧૧. શ્રી અહમદીએ દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતનું એ નિષ્કર્ષ, જેમાં અરજદારને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો છે, તે અનુમાનો અને કલ્પનાઓના આધારે છે. અપીલકર્તા અંગેના પોતાના ચુકાદામાં નીચલી અદાલતે મૃતકની ડાયરીમાંથી એક પંક્તિ ઉદ્ધૃત કરી છે, જેમાં લખેલું છે કે “હજી પણ તે ઈચ્છે છે કે હું મોડી રાત સુધી કામ કરું.” દલીલ કરવામાં આવે છે કે નીચલી અદાલતે એમ માનીને ભૂલ કરી હતી કે જ્યારે મૃતક પોતાની ડાયરીમાં ઉપરોક્ત પંક્તિ લખે છે, ત્યારે તે અપીલકર્તાનો ઉદ્દેશ કરે છે. વધુમાં દલીલ કરવામાં આવે છે કે

અપીલકર્તાની સજા રદ કરવામાં આવવી જોઈએ, કારણ કે નીચલી બંને અદાલતો આ બાબતનું મૂલવવામાં નિષ્ફળ રહી હતી કે ફરિયાદ પક્ષે રેકૉર્ડ પર કોઈ એવું સાક્ષ્ય રજૂ કર્યું નહોતું, જે દર્શાવે કે આત્મહત્યા અને આક્ષેપિત ફૂરતા વચ્ચે સીધો તથા વાજબી નાતો હતો. બંને નીચલી અદાલતોએ એમ નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો કે દહેજની કોઈ માંગ નહોતી અને દહેજની માંગ સંદર્ભે મૃતક સાથે કોઈ ફૂરતા આચરવામાં આવી નહોતી, તથા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૩૦૪-બી, ૪૮૮-એ તથા દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમો ૩ અને ૪ હેઠળ અપીલકર્તાને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો; તેથી નીચલી અદાલતો આ વિરુદ્ધ નિષ્કર્ષ પર આવી શકી નહોતી કે મૃતકે અપીલકર્તા દ્વારા કરાયેલી ફૂરતાના કારણે આત્મહત્યા કરી હતી. ડાયરીમાં પણ મૃતકે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ એકપણ શબ્દ લખ્યો નથી. ડાયરીના અવલોકનથી માત્ર એટલું જ જણાય છે, અને નીચલી અદાલતે મૃતકના પતિ સહિત અન્ય આરોપીઓના વિરુદ્ધ ચાલેલી મુદદાની ટ્રાયલમાં આપેલા પોતાના નિર્ણયમાં પણ જે રીતે નોંધ્યું છે, તે મુજબ મૃતક નિરાશ હતી અને જીવનમાં તેની કોઈ રુચિ રહી નહોતી.

૧૨. રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે આ બાબતનો ઇનકાર કર્યો નથી કે નીચલી અદાલતે પતિ, સસરા, નણદો અને બે દેરાણીના નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો આપ્યો હતો, તે ચુકાદા સામે રાજ્યે અપીલ દાખલ કરી હતી, પરંતુ વડી અદાલતે તે અપીલને ફગાવી દીધી હતી. તેમ છતાં, રાજ્ય દ્વારા સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ કોઈ વધુ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી નથી. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ સંપૂર્ણપણે યોગ્ય છે.

૧૩. અમે નીચલી અદાલત દ્વારા તેમજ વડી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલો ચુકાદો અવલોકન કર્યો છે. અમે તે ચુકાદાઓનું પણ અવલોકન કર્યું છે, જેમાં પતિ, સસરા, દિયર અને બે નણંદોને નીચલી અદાલતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા અને વડી અદાલતે તે જ નિર્ણયની પુષ્ટિ કરી હતી. જ્યાં સુધી આ અપીલકર્તાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં તેણીને દહેજ ઉત્પીડનના આરોપોમાંથી પણ નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવી છે, પરંતુ કલમ ૩૦૬, ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ તેને દોષિત ઠરાવવામાં આવી છે.

૧૪. મૃતકના પતિ સંબંધિત નીચલી અદાલતના ચુકાદાનું અવલોકન કરતાં જણાશે કે પીડબ્લ્યુ-૧, મૃતકના પિતા,એ પોતાની પ્રતિપરીક્ષણમાં જણાવ્યું હતું કે સગાઈના દિવસથી લઈને લગ્નની વિધિ સુધી આરોપીઓ દ્વારા કોઈ દહેજની માગણી કરવામાં આવી નહોતી. જે કંઈ સ્ત્રીધન આપવામાં આવ્યું હતું તે રિવાજ મુજબ તથા તેમની ઈચ્છા મુજબ, પોતાની પુત્રીને ભેટરૂપે આપવામાં આવ્યું હતું. તેમણે આગળ જણાવ્યું હતું કે તેમની પુત્રી તેમને એવું જણાવ્યું નહોતું કે ઉપકાર સિંહની ગેરહાજરીમાં તે દહેજના મુદ્દે પોતાની સાસુ, સસરા, નાંદ, પતિ અને જેઠના કારણે પોતાના વૈવાહિક ઘરમાં નિરાશ રહી હતી. સાક્ષીએ સ્વયં જણાવ્યું હતું કે કોઈ કારણ વિના તેમની પુત્રીએ આત્મહત્યા કેમ કરી, તે માત્ર ભગવાન જ જાણે છે. આ સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે એ કહેવું સાચું છે કે આરોપીઓમાંથી કોઈએ પણ તેમની પુત્રીને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરિત કરી નહોતી, ન તો તેમને હેરાન-પરેશાન કરી હતી.

૧૫. અમે આ બાબત પર ચિંતાપૂર્વક વિચારણા કરી છે અને ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાનું વિશ્લેષણ કર્યું

છે. અમારા સુવિચારિત મત મુજબ, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ રજૂ કરાયેલ પુરાવો સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળનો કેસ સ્થાપિત કરતો નથી. ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાના આધારે માત્ર અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ ટકાવી શકાય તેમ નથી. કેસના તથ્યો અને ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતાં, નીચલી અદાલતે વર્તમાન અપીલકર્તા સિવાયના તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મુક્યા હતા અને તે નિર્ણયને વડી અદાલતે સમર્થન આપ્યું હતું. નીચલી અદાલતે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ આપેલા અને વડી અદાલતે સમર્થન આપેલા દોષસિદ્ધિના ચુકાદા સાથે સહમત થવા માટે અમને કોઈ મજબૂત કારણ જણાતું નથી.”

૩૩. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉપરોક્ત નિર્ણયો માં નિર્ધારિત અનુપાત અને રેકૉર્ડમાંથી ઉદ્ભવતા વાસ્તવિક પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું કહી શકાય નહીં કે આરોપીઓ, ખાસ કરીને આરોપી નં.૧એ, મૃતક સાથે ફૂર વર્તન કર્યું હતું જેથી મૃતકે આત્મહત્યા કરે. સર્વોચ્ચ અદાલતની ઉપરોક્ત નોંધણીઓના પ્રકાશમાં અને રેકૉર્ડ પરની પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું કહી શકાય નહીં કે ફરિયાદ પક્ષે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૯૮(એ) અને કલમ ૩૦૬ હેઠળનો ગુનો સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યો

હતો. તેથી, આ અદાલતનું મંતવ્ય છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશમાં આ અદાલતના હસ્તક્ષેપની આવશ્યકતા છે.

૩૪. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ સર્વોચ્ચ અદાલતનો “વજ્રેશ વેંકટરાય અન્વેકર વિ. રાજ્ય કર્ણાટક” (પૂર્વોક્ત) કેસનો નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં અને તેના બદલે, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા “શિવાનંદ મદ્વાપ્પા કોટી વિ. રાજ્ય કર્ણાટક” (પૂર્વોક્ત) તથા “કિશનગીરી મંગલગીરી ગોસ્વામી વિ. રાજ્ય ગુજરાત” (પૂર્વોક્ત) કેસોમાં આધારિત નિર્ણયોથી, અહીંના આરોપી નં. ૧-અપીલકર્તાના લાભ માટે લાભ મળશે.

૩૫. પરિણામે, વર્તમાન અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. નીચલી અદાલતનો ૧૯.૦૭.૧૯૯૫ તારીખનો ચુકાદો અને આદેશ, જેમાં મૂળ આરોપી નં.૧-અપીલકર્તાને, અહીં, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) અને કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હતો, રદ કરવામાં આવે છે અને આરોપી નં.૧ને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. મૂળ આરોપી નં.૧ના જામીનના બોન્ડો રદ ગણવામાં આવે છે. જો આરોપી નં.૧ દ્વારા કોઈ દંડની રકમ ચૂકવવામાં આવી હોય,

તો તે તેને પરત કરવામાં આવે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી તાત્કાલિક સંબંધિત
નીચલી અદાલતને મોકલવામાં આવે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તી)

ઉમેશ

*Translation of this Judgement has been provided by M/S
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*